

Anulu I.

N^{ro} 11.

Fói'a basericésca.

Organu

pentru cultur'a religiosa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

10 Juniu 1883.

Cuprinsulu:

Servitiulu ingenunchiarei la inseratulu Dominecei Santeloru Rosalie. — Opurile Santului Tom'a Conte de Aquino. — Metropoli'a Romaniloru Ardeleni in ainte de s. unire. — Din sinodulu diecesanu gr.-cat. de Oradea mare tienutu dela 7 pâna la 12 Novembre st. n. 1872. — Alessandro Manzoni. — Documinte relative la istori'a bisericee nostre. — Bucurative in Domnulu si erasi dieu bucurative! — La adres'a Gazetei. — Una resalutare scurta!

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1883.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Servitiulu ingenunchiarei la inseratulu Dominecei Santeloru Rosalie.

Serbatori'a invierei Domnului a fostu totu de a un'a in s. baserica regin'a toturoru serbatoriloru. Acést'a o a aretatu s. baserica nu numai prin ace'a, cà serbatori'a invierei Domnului o a infrumsetiatu cu ceremonii diverse in multe privintie de ale altoru serbatori, ci si prin ace'a, cà serbatori'a acést'a mare a dispusu, cá se dureze cincidieci de dñe, va se dñca pàna in Dominec'a Rosalieloru. Dilele cele mai insemnate in aceste cincidieci de dñe suntu a) Dominec'a invierei seay Dominec'a Pasciloru cá inceputulu serbatoriei, b) Indiumetatiarea serbatoriei in Miercuri'a septemanei a patr'a dupa Pasci si c) Dominec'a Rosalieloru, cá dñu'a a cincidiecea si cea dein urma a serbatoriei, in care sf S. Evangelia dela Joanu se incepe cu cuvintele: „*éra in dñu'a cea mai de pre urma a prasnicultui stá Isusu sî strigá graindu*“ si care pentru ace'a se sf numesce in limb'a greca *ἡ πεντεκοστή*, éra romanesce Dominec'a a cincidiecea, va se dñca a cincidiecea dñ a serbatoriei invierei. Dominec'a acést'a cá dñu'a cea din urma a serbatoriei invierei este asia de mare si de solemna cá si cea de antáiu fiendu-cà atunci face s. baserica amintirea scoborirei Spiritului Santu preste ss. Apostoli. Spiritulu Santu este acel'a, caruia s. baserica dupa modulu cugetarei omenesci i atribue sanctificarea si vivificarea nostra spre vietia cea preste fire a gratiei. Din care cauza s. baserica lu numesce *ζωοποιών* va se dñca: datatoriu de vietia. Fiendu Spiritulu Santu datatoriu de vietia, si fiendu Santele Rosalie, serbatori'a Spiritului Santu, chiaru in midiloculu primaverei, candu natur'a este plina de vietia, tare frumosu s'a indatinatu s. baserica in dñu'a acést'a a infrumsetiá basericile cu ramuri si cu érba verde simbolulu vietiei, ce o produce Spiritulu Santu in noi.

Ritualulu Dominecei Santeloru Rosalie in baseric'a nostra constà din doue pàrti, cari se deosebescu tare un'a de alt'a. Anume partea antaia, carea duréza pàna la amédi, va se dñca la Manecatu si la S. Liturgia, si partea a doua care se estinde dela amédi si pàna in cealalta dñ, si si afa espresiunea mai cu sema la Inseratu. Partea cea de antaiu pàna la amédi este astufeliu intocmita, câtu se escite in credintiosi un'a bucurie mare sufletésca pentru misteriuu celu mare alu scoborirei Spiritului Santu, ce-lu serbeza atunci s. baserica. Cu unu cuventu partea cea de antaiu este partea cea ilara a ritulu serbatoriei, care-si afa espresiunea mai cu sema in canonulu celu elevatoriu de imma alui Cosm'a Hagiopolitulu dela manecatu si in Antifonele dela S. Liturgia, ce se canta in locu de: *Binecuenta suflète alu mieu pre*

Domnulu, înainte de: *Unule nascutu* si in locu de: *fericiri*. Partea cea de a dou'a dela amédi in coló din contra este astufeliu intocmita, câtu se escite in credintiosi dorere si intristare pentru pecate, penitintia si infrangere de inima. Partea acést'a este asia dîcundu partea cea trista si lugubra a ritului serbatoriei, si-si afla espresiunea mai cu sema in rogatiunile plecarei genunchieloru dela inseratu.

Se nasce acum intrebarea, pentru ce a dispusu s. baserica partea a a dou'a a ritului Dominecei Santeloru Rosalic atátu de trista si lugubra in una dí de altumentrile de bucurie, cum este Dominec'a Rosalieloru? Respunsulu lu vomu audí numai decátu. Scímu cá in Dominec'a Rosalieloru se finesce serbatori'a de cincidieci de díle a inviarei Domnului. Tote aceste cincidieci de díle suntu in baserica inca din timpurile cele mai vechi díle de bucurie si desfetare, precum si canta s. baserica: „*acést'a este díu'a care o a facutu Domnulu se ne bucuramu si se ne desfetamu in trens'a*“. In dílele aceste de bucurie in timpurile vechi credintiosii nice nu postieáu, nice nu se rogáu in baserica decátu numai standu, si erá una bucuria continua. In unu tempu asia lungu de cincidieci de díle de bucurie de sine se intielege, cá credintiosii nu odata voru fi trecutu marginile si voru fi cadiutu in gresiele si in pecate, fienducá natur'a omenésca in urm'a pecatului stramosiescu este de asia, câtu deca nu este in penitintia si mortificatiune continua, atunci tare usioru cade in pecate. Pentru ace'a a dispusu s. Baserica, cá la inseratulu Dominecei Rosalieloru, cu care se finesce serbatori'a de cincidieci de díle a inviarei Domnului, credintiosii in genunchi cu inim'a umilita si infranta de dorere se-si indrepte rogatiunile catra Ddieu in baserica, cá deca in decursulu serbatoriei celei lungi de bucurie, ce acum se finesce, au trecutu ver odata marginile, si au cadiutu in ver unu pecatu, primindu acum rogatiunea loru din genunchi, se se indure a li-lu iertá si sterge si a-i primí éra si in grati'a sa. De trei ori cadu credintiosii in genunchi la pamentu si se indrepta cu rogatiuni catra Domnedieu, provocandu-i totu de a un'a preotulu seau diaconulu cu cavintele: *éra si éra plecandu genunchii nostri Domnului se ne rojgamu!*

Umilinti'a si infrangerea inimei in rogatiunile aceste din genunchi in unele locuru ajunge pâna la celu mai inaltu gradu, pre cum in rogatiunea antaia, unde se díce: „*primescene pre noi Domne celi ce cademu la tine si strigamu: pecatuitu-am! La tine aruncati suntenu din pantece, din simulu maicei nostre Domnedieulu nostru tu esti! ci căce s'au impucinatú intru desiertatiune dílele nostre, despoiatuneamu de ajutoriulu teu, lipsituneamu de tótu respunsulu, inse incredíendune intru indurarile tale strigamu: pecatele tineretiei si nescientiei nostre nu ni le aduce aminte! Cumpanesce fora de legile nostre cu indurarile tale, pune adenculu indurariloru tale in loculu multímei pecatelorú nostre! si in rogatiunea a trei'a: „*Deschide buzele miele ale pecatosului, si me invetia cum se cuvine, si pentruce se cade se me rogu! Cá tu esti celu ce scii multímea cea mare a pecatelorú miele, ci indurarea ta va invinge foradenumerulu acestor'a,**

Se nu me treci cu vederea, se me insielu cu desfetarile lumei acesteia cele stricatioase, ci se dorescu de indulcirea visterieloru tale.

Preste totu umilinti'a si infrangerea inimei asia de frumosu, classicu si sublimu suntu esprimate in rogatiunile aceste din genunchi, încâtu bine intielese suntu in stare a scote lacrimi din ochii credintiosiloru.

Acést'a este ratiunea servitiului ingenunchiarei la inseratulu Dominecei Santeloru Rosalie ¹⁾.

Opurile Santului Tom'a Conte de Aquino.

Dupa-ce amu vediutu vietî'a acestui mare Santu si totu odata teologu si filosofu alu basericeii, credemu, că nu va fi fora folosu, deca inainte de ce amu intrá in studiulu ideiloru lui teologice si filosofice, vomu espune pre scurtu opurile lui, la cari in decursulu studiului nostru ne vomu provocá adeseori.

Opurile Santului Tom'a Conte de Aquino cuprindu 17 tomuri mari in folio in editiunea Venetiana dela 1593. Ele se afla si in bibliotec'a archidiecesana din Blasiu in mai multe editiuni. Intre opuri mai insemnate suntu comentariile in mai multe scrieri de alui Aristotele, precum in metafisic'a, etic'a si politic'a acestuia, mai departe comentariile in opulu celu atâtu de celebru alui Petru Lombardulu numitu *liber sententiarum*. Mai incoló comentariile in mai multe cărți ale Testamentului vechiu si nou, precum in Jobu si Psalmi, in Cantarea Cantariloru, in Isai'a, Eremi'a, Evangeliulu dela Mateiu, si dela Joanu, si in epistolele Santului Paulu. Celu mai insemnatu opu alu lui inse este: *Summa Theologiae*, care singuru cuprinde trei tomuri, si in care pote omulu se admire mai multu că in ori si care altulu spiritulu celu eminentu filosoficu a Santului Tom'a. Opu lu acest'a inse a remasu necompletu fiendu S. Tom'a prevenitu de morte. De mare momentu este si opulu lui numitu: *Summa contra gentiles*, ce cuprinde unu tomu, si in care apera cu tota agerimea spiritului lui celui mare divinitatea si adevverulu religiunei crestine in contr'a atacuriloru provenite din partea paganiloru. Opu lu acest'a *Summa contra gentiles* la olalta cu opulu amintitu: *Summa Theologiae* cuprinde asia dfeundu intréga Teologi'a dogmatica, si in specie celu de antâiu cuprinde: *Teologi'a fundamentala* seau invetiatur'a despre adevverulu religiunei crestine si a basericeii catolice in genere, éra alu doile cuprinde *Teologi'a speciale*, seau invetiatur'a despre adevverulu singuraticiloru articli de credintia propusi de s. baserica. Afora de ace'a a mai scrisu S. Tom'a si mai multe opuri micutie de cuprinsu variu teologico-filosoficu precum: *de potentia Dei*, *De spiritualibus creaturis*, *De anima*, *De virtutibus*, *De principiis naturae*, *De natura materiae*, *De mistione elementorum*, *De principio individuationis*, *De intellectu et intelligibili*, *De natura accidentis*, *De natura generis*, *De tempore* si altele.

In urma Santulu Tom'a compuse si mai multi imni sacri cu deosebire in onorea Augustissimului Misteriu alu Santei Eucharistie, in cari cá si

¹⁾ Vedi mai pre largu Goar in notele servitiului Santeloru Rosalie.

nimene altulu a sciutu alege cuvintele, expresiunile, ideile si figurile cele mai frumoase in espunerea unui Misteriu atátu de inaltu, si cari pana in dñu'a de astádi inaltia in sferele ceresci pietatea credintiosiloru.

In faci'a unei activitati atátu de enorme, deca vomu considerá, cá elu de abié a traitu patrudieci si noue de ani, de siguru cá ne vomu uimí, cum a potutu unu omu in una vietia atátu de scurta se scrie atáta si asia bine, cum a scrisu elu. Uimirea nostra se maresce inca, deca vomu mai considerá si ace'a, cá elu a intrebuintiatu forte multu tempu din vietia lui cea scurta si in exercitiulu pietatei si alu sanctificarei proprie, asia cátu in tota vietia sa si a impartitu tempulu in doue párti, dintre cari un'a o petreceá in rogatiune si alt'a in studiu si lucru. *Ora et labora* acestu principiu sacru alu santei nostre baserici l'a observatu S. Tom'a in tota vietia lui cu tota punctualitatea si conscientiositatea. Si in acést'a privintia a devenitu elu unu prototipu pentru toti celi ce se ocupa cu scientia. Cá nu este destulu numai a cetí si a studiá in continuu, *cá tota durca cea buna si totu darulu de deplinitu de susu este scoborinduse dela Parintele luminiloru*. Si deca darulu acest'a nu-lu cere omulu in continuu prin rogatiune unilita dela Parintele luminiloru, atunci tare usioru retacesce spre perirea sa sufletésca, si scientia cea falsa nu odata o lie de scientia adeverala, care apoi alunga umilintia si imfla ventrelele cele periculose ale superbiei, si atunci perirea este aproape. Esemple de aceste triste ne subministra istoria ereticiloru una multime. Afora de ace'a S. Tom'a pre langa tota agerimea cea angerésca a spiritului seu celui mare, totusi totu de a un'a in tote cercetarile sale a avutu in aintea ochiloru invetiatur'a basericei, dela care nu s'a abatutu nice odata. Si prin acést'a inca a datu elu toturoru unu esemplu frumosu si mare de umilintia si supunere fiésca sub magisteriulu celu infalibilu alu basericei.

Precum pote se veda ori si cine, Santulu Tom'a a pretiuitu forte multu filosofi'a lui Aristotele, si e mirare cum a potutu elu se o cunosca pre tempulu acel'a asia bine si din fundamentu numai din unele versiuni tare defectuose. Inse spiritulu lui celu ageru si penetrantu nu atáta a aflatu sensulu filosofiei lui Aristotele, cátu mai multu l'a semtitu, cá inim'a cea pia semte orisi cumva adevverulu si acoló, unde una munte ingamfata si superba nu pote strabate. Inse elu nu a pretiuitu filosofi'a lui Aristotele asia multu pentru meritulu ei internu, ci numai si numai, pentru-cá ea curatita de erori erá si este in stare si astádi a prestá teologulu unu ajutoriu mare in construirea speculativa a teologiei adevverate catolice. Pre calea acést'a a facutu S. Tom'a din filosofi'a lui Aristotele una *ancilla Theologiae*, ce'a ce trebuie se fia ori si ce filosofia conformu invetiaturei santei nostre baserici, dupa care Mantuitoriulu nostru si invetiaturei lui genuine, care este cea catolica, trebuie se se plece totu genunchiulu, alu celoru ceresci si alu celoru pamentesci, si alu coloru de de suptu.

Premitiendule aceste vomu poté trece acum la espunerea sistemulu filosofico-teologicu alu Santulu Tom'a.

Metropoli'a Romaniloru Ardeleni in ainte de s. unire.

Celebrulu istoricu anglesu Macaulay dîce, cã cea mai mare gresiela, si de care suferu celi mai multi istorici, este, cãndu istoriculu nu se pote desbracã de individualitatea si de tempulu, in care traiesce elu, ci tote fenomenele istorice le judeca dupa dorintiele si semtrile sale si dupa ideile tempului seu. Pre calea acest'a istori'a devine una specie de caleidoscopu, in care unulu fia-care istoricu de genulu acest'a vede cu totulu altu ceva, era cunoscinti'a coa adeverata istorica dispare cu totulu si se preface in unu conglomeratu de date istorice poleite cu semtrile si dorintiele istoricului si cu ideile tempului seu. Prin acest'a istori'a incota de a mai fi una scientia, si incepe a trece in genulu poesiei epice, de succesu variu, dupa cum este talentulu istoricului poetu. Acest'a in fine n'ar' fi reu. Poesi'a epica este un'a dintre ramurile cele mai frumoase ale poesiei preste totu, si desfetza multu inim'a omenesca, inse numai pana atunci, pana cãndu se presenta cã atare, va se dica cã poesia. Cãndu inse se presenta cã istoria, si in forma de istoria, atunci nu numai cã nu folosese nemic'a, ci inca este forte stricatiota, fienducã desfetza, ce e dreptu inim'a omenesca, inse o desfetza pre cont'a adeverului. Cãndu cetesce omulu una pocma epica, atunci se desfetza in frumseti'a cugeteloru ei, inse descrieriloru nu le atribue adeveru istoricu, pentrucã elu scie, cã nu cetesce istoria, ci numai poesia. Cãndu inse cetesce un'a istoria in forma de poema epica, ce suferu de defectele atinse, atunci se desfetza in fantasi'a istoricului, si tote visiunile si imaginatiunile lui le lia de adeveru istoricu, pentru-cã elu e in credintia, cã cetesce istoria si nu poema, si nu scie, cã istoriculu i a prezentatu unu bastardu literariu, ce nu e nice istoria nice poesia.

Premitiendu aceste principie ale unuia dintre primii istorici a tempului mai nou, se venimu acum la obiectulu nostru, la Metropoli'a Romaniloru Ardeleni in ainte de S. Unire. Miser'a acest'a Metropolia din ainte de unire, care in istori'a nostra nationala n'a jocalu absolutu nice una rola salutaria si bincfacutoria de ceva momentu, dela care in ainte de unire n'a estu nice cea mai mica idea, ce ar' fi fostu in stare a insufã vietia in natiunea si in poporulu romanu, si in urma in care poporulu romanescu Ardeleanu n'a posiediutu nice odata unu factoru de civilisatiune seau unu factoru de resistintia in contr'a impilariloru provenite din mai multe pãrti; miser'a acest'a Metropolia au inceputu in tempulu nostru unii ómeni altunentrule zelosi si de simttri bune a o considerã cã pre unu uu sciu ce clenodiu scumpu nationalu si suvenirulu ei a-lu respectã cã pre suvenirulu unei institutiuni nationale de momentulu celu mai mare in tota istori'a nostra. Ma unii mergu asia departe, cãtu cugeta, cã deca cineva ar' negã csistinti'a Metropoliei acesteia, atunci acel'a ar' negã una pagina dintre cele mai gloriose din istori'a nostra, si respectulu si stim'a nationala ar' suferi forte multu. Deca s'aru scolã bietii Metropoliti din ainte de unire, si ar' vedé, cã ce onore mare li se face loru

si Metropoliei de atunci, de siguru ar' immarmurí, si tota onorea li s'ar' imparé enigmatica. Ver o doi trei ar' cugetá pote, cà onorea li se face pentru ace'a, cà au primitu fora leacu de opusetiune punctele cele 16 si catechismulu calvinescu alui Rakotzi, altulu pentru-cà a suferitu, cá in sinodulu lui se duca presidiulu superintendentele celu calvinescu portatu pre umeri de protopopii romanesci; si asia mai departe. La totu casulu inse cându s'aru vedé omenii nostri facia in facia cu Metropolitii acestia nu s'ar' poté mirá de ajunsu, cà cui au facutu eli onorea, si aru patí cá geologulu acel'a, care a totu cautatu in pamentu dupa omulu antediluvianu, pana ce in urma a aflatu la unu locu mai multe ose imprasciate, cari laolalta i s'a parutu, cà suntu scheletulu omului antediluvianu. Atunci geologulu s'a apucatu si de bucurie a facutu in onorea scheletului seu si una poesia, in care si alocuà omulu antediluvianu cu cuvintele: *tu care ai vediutu deschidienduse adencurile si mari de apa scoborinduse pre pamentu, spunene noue ce ai vediutu tu in acele tempuri de manie!* Venindu inse din intemplanare la geologulu nostru unu anatomu, acest'a se apucà numai de câtu si legà osele in modu naturatu deolalta. Si ce se vedi! A estu una broasca mare, fiendu-cà osele nu eráu de omu, ci de broasca.

Si óre ce pote fi caus'a unei atari aberatiuni de pre terenulu celu solidu alu istoriei in terenulu celu fragilu alu fantasiei. Respunsulu este usioru de datu. Toti omenii acestia suntu nascuti si crescuti in baseric'a unita de astádi, va se dca in una baserica organisata si respectata chiaru si de straini, in una baserica provediuta cu institutiuni frumose, cu institute de crescere, cu una administratiune de modelu, cu capi basericesci de cultura europeana si de pusetiune civila de momentu mare in viet'i'a statului, in una baserica, cum nu a fostu baserica romanésca in tempii trecuti nice odata. In urm'a acestor'a de sine urméza, cà Metropol'i'a unei atari baserici este una institutiune nu numai inalta ci si de momentulu si valoarea cea mai mare atátu in viet'i'a nostra basericésca câtu si nationala. Din care cauza este si respectata, iubita si pretiuita de toti cá unu tesauru scumpu. Si acést'a cu totu dreptulu.

Ce retacire mare inse este a presupune seau a crede, cà si Metropol'i'a Romaniloru Ardeleni in ainte de unire a fostu pentru viet'i'a nostra ace'a ce este astádi Metropol'i'a unita de Alb'a-Jul'i'a! Metropolitulu Romaniloru Ardeleni in ainte de unire erá unu bietu de capu alu unei baserici decadiute pana la gradulu celu mai inferioru, alu unei baserici, in forma resariteana, in fondu inse calvina, alu unei baserici neorganisate, nedisciplinate, cu unu cleru ignorantu in unu modu mai necredibilu, neprovediuta nice baremu cu unu institutu câtu de primitivu de crescere, subjugata si batujocrita de calvini, nerespectata de nimene, ma asia dfeundu despretiuita de toti, cu unu cuventu erá capulu unei baserici, ce nu jocá nice una rola nice in viet'i'a statului, nice in civilizatiunea natiunei romane! In urm'a acestor'a de sine se intielege, cà pre atunci Metropolitulu Romaniloru nu jocá in Ardealu nice baremu atât'a rola, câtu joca astádi unu protopopu de cei de midflocu. Si pre noi ne dore,

că a fostu asia, si dorerea ni se maresce, cându ne aducemu aminte, că Metropoli'a pre atunci erá desbinata de sant'a baserica a Romei. Inse pre langa tota dorerea, totusi nu trebue se uitămu, că asia a fostu.

Deca acum asemenămu Metropoli'a nostra de astădi cu cea de atunci, numai decătu vedemu, că afora de nume nemicu nu mai au comunu. Astădi vedemu in Metropoli'a nostra una splendore si una vietia, ce ne imple de una mandria si de una bucurie sacra. In ainte de unire vedemu Metropoli'a romanésca din Ardealu decadiuta, obscura, fora leacu de putere de vietia, ce ne face se rosfmu, cându ne aducemu aminte. Astădi vedemu Metropolitii nostri aperiandu baserie'a cu zelu si tactu impunetoriu in contr'a la ori ce atacuri, asia cătu cu fala privimu la eli. In ainte de unire din contra vedemu pre Metropolitii romanesci trecundu pre sub furcile caudine puse de principii calvini, fora că se murmure nice baremu anu cuventu, asia cătu cetindu in istoria cuprinsi de unu semtiu de pudore ne plecamu capulu la pamentu, si amu voi se nu le audimu. Se vorbesce, ce e dreptu despre Metropolitii Jorestu si Sav'a, că ar' fi facutu ceva opusetiune principiloru calvinesci, ma că ar' fi si suferitu ceva martiriu. Inse despre celu de antăiu e constatatu, că a primitu tote punetele impuse de principele calvinescu, ce se afla si astădi in archivulu capitulului din Alb'a-Juli'a, éra despre alu doile e multu mai probabilu, că a caditu victima unei intrigi de curte de cătu opusetiunei planuriloru calvinesci. Astădi sub auspiciile Metropolitiloru uniti progreséza totu mai tare literatur'a romanésca, pre cându in ainte de unire Metropolitii romanesci din Ardealu n'au fostu in stare a edá una singura carte romanésca, ci câte s'au edatu, tote s'au edatu sub auspiciile strainiloru, ce'a ce ni se si arunca astădi in facia din partea reu voitoriloru. Astădi Metropolitulu unitu este unu capu basericescu nesupusu de cătu singuru Capului pusu de Ddieu, Bunului nostru Parinte dela Rom'a; in ainte de unire Metropolitulu romanescu portá, ce e dreptu, titlu'a de Metropolitu, inse din titulu a fostu peritu totu spiritulu, si in fapta erá numai unu Vicariu desconsideratu alu episcopului calvinescu. Potereamu intinde comparatiunea si mai departe, inse credemu că aceste suntu de ajunsu, cá se veda ori si cine, că desi numele este acelasi, totusi nu este nice iertatu nice consonu adeverului a vorbí despre Metropoli'a romanésca din ainte de unire si sensulu in care vorbimu astădi de Metropoli'a unita de Alb'a-Juli'a. Credemu, că si aceste suntu de ajunsu pentru ori si cine, cá comparandu unu Metropolitu unitu modernu cu unulu din ainte de unire se pota dice cu poetulu: *Heu quantum distat alter ab illo!*

Confusiunea acést'a a Metropoliei cei splendide unite de astădi cu Metropoli'a din ainte de unire i face pre unii omeni de ai nostri se caute nu sciu ce tesauru scumpu in Metropoli'a din ainte de unire, cându ea in fapta atunci n'a fostu de cătu unu metalu ignobilu ruginitu. Eli vedu splendorea si vietia Metropoliei unite de astădi, si audiendu că Romanii si in ainte de unire au avutu una Metropolfa in Ardealu, cugeta că si ace'a va fi fostu cá

cea de astăzi, din care cauza incepu a o respectá, stimá si iubi, cá pre cea de astăzi, fora se observe cá eli confunda doue lucruri homonime inse essentialmente diverse unulu de altulu, si fiendu legati prea tare de tempulu de astăzi nu se potu strapune cu cugetulu in tempulu celu tristu din ainte de unire. Totu de aici vine, de omenii acestia se supera asia tare, cându ver unu strainu din motive nu de totu curate néga esistinti'a Metropoliei acesteia. Noi inca suntemu de parere, cá Metropoli'a acést'a a esistatu in adeveru, ma inca mergemu si mai departe, si sustienemu cá Metropoli'a acést'a este cea mai vechia intre tote celelalte, precum vomu si probá dupa potintia aire. Inse de si tienemu firmu parerea acést'a, totusi nu punemu asia mare pondu pre Metropoli'a din ainte de unire, încátu deca ni s'ar' poté probá neesistinti'a ei, atunci se cugetámu, cá ni s'a stersu din istori'a nostra ver una pagina óre care gloriosa. Cá in urma este pentru noi indiferentu, cá ore esistatau una metropolia óre-care seau nu, cându scimu, cá aceleia nu ávemu de a-i multumí nemica, si natiunei nostre nice una onore nu i a facutu.

Deca lucrulu s'ar' marginí numai la aceste, nu ar' causá nice unu reu, fiendu-cá ar' fi mai multu teoreticu. Inse lucrulu merge si mai departe. In istoria cá si in matematica una eroare aduce in urm'a sa unu cortegiu de altele inca si mai baroce. Fiendu atari omeni dedati a vedé in Metropoli'a din ainte de unire una Metropolia splendida si regulata cá cea unita de astăzi, si afora de ace'a audiendu in continuu de liberalismulu si constitutionalismulu dreptulu orientalu, despre care cugeta, cá pre atunci, fiendu-cá nu esistá S. Unire, trebue cá producéá minuni in baserie'a romanésca, incepu a ignorá cu totul tota desvoltarea cea naturala a bisericeii unite, totu binele ce l'a facutu ea, si aru dorí se o duca érași la starea din ainte de unire. Pre calea acést'a apoi se nascu idei totu mai naive, mai baroce, mai curiose si mai lipsite de ori ce basa reala, cari la noi se propaga câte odata cu patosu mare, pre cându la poporele culte atari idei aru fi insocite de risulu publicu. *Quamquam animus meminisse horret luctuque refugit*, totusi nu potemu lasá ne amintita baremu un'a dintre ideile aceste ridicule in adeveru, inse luata de unii pucinu cugetatori de seriosa, ide'a ace'a, care este unu fructu veninosu alu retaciriloru de mai susu, ide'a ace'a, dupa care toti Metropolitanii, Episcopii, totu clerulu celu cultu alu bisericeii unite din tempulu de doi seculi, clerulu celu crescutu prin Rom'a si pre la alte universitáti, unde a lasatu suveniruri de stima, respectu, si nu odata chiaru si de admirare inaintea strainiloru, clerulu acést'a, care cá de mana a dusu mai antaiu si mai antaiu natiunea romana pre calea civilisatiunei, clerulu acést'a este dusu in aintea Metropolitaniloru celoru ignoranti din ainte de unire, cari de abié scieáu slovní cu cirile, cá se invetie dela eli vértuti, dreptu orientalu si cum se-si organizeze baserie'a. Cátu de tare potu uitá unii omeni, cá necum se fia avutu Romanii in ainte de S. Unire una baserica organizata, dara si ide'a unei bisericeii organizate numai baserie'a unita o a adusu in natiunea romana. In ainte de

S. Unire baseric'a romanésca erá asia de infectata de conservatismulu si de spiritulu celu nepracticu alu Greciloru, câtu in locu de a progresá si a se organisá totu de a un'a conformu impregiurariloru, a decadiutu totu din ce in ce mai tare, asia câtu nice cându n'a fostu in stare a opune impilariloru provenite din una parte seau din alt'a nice cea mai mica resistintia. Aci si au caus'a persecutiunile cele multe ale bisericeii romanesci din ainte de unire. Cã ori ce persecutiune nu si are caus'a numai in reutatea persecutoriului, ci multu mai multu in debilitatea celui persecutatu. Conservatismulu celu grecescu, ce omora tota desvoltarea, si care s'a imprimatu bisericeii romanesci dupa caderea ei dela baseric'a universalá, a paralisatu si enervatu pre rendu tota baseric'a romanésca astu-feliu, câtu nu erá in stare a face nimenui nice cea mai mica opusetiune, si astu-feliu ni se pŕesenta spectacolulu acel'a, ce ne imple de intristare, dupa care baseric'a romanésca din Ardealu, desi erá cea mai numerosa, inse fiendu-cã erá numai una massa cruda, erá in continuu persecutata, asuprita si batjocorita de alte bisericeii multu mai mici inse organisate si neinfectate de coservatismulu grecescu, ce a inghiatiatu in cele 7 sinode ecumenice. Prin S. Unire inse a venitu baseric'a nostra in atingere cu baseric'a cea practica si progresista a apusului, a aruncatu diosu bizantinismulu si conservatismulu celu grecescu, si numai de câtu totu lucrulu lia alta facia. Pentru prim'a data vedemu unu episcopu romanescu, pre Clainu pasindu in aintea magnatiloru tieriei si facundu opusetiune in numele bisericeii si natiunei romanesci. Ce ai dice tu bunule episcopu Clainu, cându ai audi, cum te mana astãdi la Metropolitulu Simeonu Stefanu din ainte de unire, cá se inveti dreptu orientalu si vertuti? Tota lumea scie, cá dreptulu orientalu in câtu nu este un'a cu celu universalu, care e catolicu, s'a nascutu sub influinti'a Bizantiului. Tota lumea scie si ace'a, cá Bizantiulu a fostu statulu celu mai neidealu si mai decadiutu in Europ'a, câtu sub Bizantinismu se si intielege astãdi una politica neglioba si nepractica. Cum pote unu dreptu nascutu in Bizantiu se fia asia fericitoriu pentru baseric'a nostra, cându tota lumea se padiesce de elu? Insusii Greco-Orientalii nu din Bizantiu, ci din Lipsce'a si au imprumutatu constitutiunea. Ore este chiamarea nostra in Europ'a, cá se ne insufletimu pentru lucruri, pentru cari nu se mai insufletiesce nimene, si se ne facemu de risulu altora? Aru fi tempulu se se lumineze odata toti in cestiuni de aceste. Ar' fi tempulu, cá se scia odata toti, cá dela Rom'a nu din Bizantiu a suptu baseric'a nostra unita potere in trecutu, si dela Rom'a va avé de a suge si in venitoriu.

Din sinodulu diecesanu gr.-cat. de Oradea mare tienutu dela 7 pâna la 12 Novembre st. n. 1872.

(Continuare din Nr. 8.)

§. 15. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, chiamatu la morbosi, va grabí a i-consolá pre aceia cu mediulocele daruriloru, cá provediuti cu SS. Sacraminte

ale moribundiloru, se nu treca la cele eterne intre luptele desperatiunii, fora consolatiunile santei nostre religiiuni, atunci, cându, contrariulu nostru, diavolulu, „că unu leu recnindu ambla, cautându pre cene se inghita“. (I. Petr. c. 5. v. 8).

§. 16. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, pre concubinarii publici, si alti scandalosi, in aintea reparării scandaleloru nu i-va admite la S. Cuminecatura, fiendu scrisu: „Nu dati santele caniloru, nece aruncati margaritariale vostre in aintea porciloru, cá nu cumva se le calce pre ele cu petiorele sale, si intorcanduse se ve rumpa pre voi“. (Mat. c. 7. v. 6).

§. 17. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, prin catechisatiune se va incercá a plantá in anim'a frageda a tenerimei scienti'a mantuirei eterne, si pre pruncii ajunsi la anii discretiunii i-va pregatí pentru primirea cu demnitate a SS. Sacraminte ale Penitentiei si S. Cuminecature; cá se nu intrevina casuri, cându dupa dñs'a Profetului: „Pruncii au cerutu pane, si nu erá cine se li franga loru“. (Plang. Jerem. c. 4. v. 4).

§. 18. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, in Dominece si Serbatori nu va cercá preteste vane spre a decliná dela sene obligatiunea servirii S. Liturgie pentru poporu, si spre a se lipsi astu-feliu numai pre sene, dar' si pre poporenií sei de fruptulu salutaru alu Sacrificiului necruntu, contr'a mandatului espresu alu S. Baserice de a celebrá si ascultá cu pietate S. Liturgia in Dominece si Serbatori. — Preotulu celu bunu va scí aflá espedientulu corespundietoriu si pentru cá baseric'a se fia prevediuta totu-de-un'a cu materi'a prescrisa a S. Liturgie; pentru-cá si in Legea Vechia se dñce: „Si vei pune pre mésa panile punerii in ainte, in aintea mea pururea“. (Exod. c. 25. v. 30).

§. 19. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, se recunosca de detorinti'a oficiului seu a tiené conformu prescriptiuniloru nostre rituali inseratulu, liti'a, manecarea si alte servitii sacre; si a nu le intrelasá acele din acedia, pentru-cá preotulu strainu de deprinderea salutaria a conversării cu Domnedieu prin rogatiuni pie, cu esemplulu seu instraina dela rogatiune si pre poporenií sei, cari in tempu de tribulatiune, chiaru prin rogatiune aru debuí se-si caute refugiu la Domnedieu.

§. 20. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, va indemná pre credintiosii sei cu tota puterea cuventului la frecuentarea Baserice, si a SS. Sacraminte, si nu va suferí, cá credintiosii sei in dñle de Dominece si Serbatori se cerceteze popinele comunei, in locu de a satisface detorintiiloru crestinesci.

§. 21. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, si-va nutrí poporenií cu nutre-mentulu cuventului lui Domnedieu, cu cuventulu Evangeliei lui Christosu, carea este „puterea lui Domnedieu spre mantuire totu celui ce crede“. (Rom. c. 1. v. 16).

§. 22. Preotulu, cá pastoriu sufletescu se va ferí de adunarea credin-tiosiloru sei la pasiuni veninóse, prein adulterarea cuventului lui Domnedieu, nece va suferí, se graseze intre densii indiferentismulu religiosu, pentru-cá

éra-si dŃce Apostolului: „Ci macaru si noi, seau angeru din ceriu de va predicá voue afora de ce amu predicatu voue, se fia anathema“. (Galat. c. 1. v. 8).

§. 23. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, intré predicatiune, va interpretá testulu S. Scripture, totu-de-un'a conformu interpretatiunii Basericei, fiendu scrisu „Lucrulu celu incredintiatiu Tie padiesce-lu, departandu-Te de vocile desierite cele spurcate, si de cuventele cele contrarie ale scientiei cei cu nume mentiunosu, cu carea unii laudandu-se in credintia, au retacitu“. (I. Tim. c. 6. v. 20—21).

§. 24. Preotulu, cá pastoriu sufletescu, se-si aduca amente, cumcá a predicá nu insémna a vorbí poporului un'a preste alt'a, totu ce i-vene preotului in gura, dar' nece a torturá poporulu cu experimente copilaresci de frase góle imbracate in vestmentulu elegantiei retorice; ci a predicá, conformu intentiunii Basericei, insémna, a-i invetiá pre poporeni in modulu celu mai corespundietoriu capacitatii acelor'a spre totu, ce debe se créda, si spre totu, ce debe se face pentru castigarea vietiei eterne. „Si eu — dŃce Apostolulu, — venindu la voi fratiloru, venitu-am nu intru inaltiarea cuventului seau a in-tieptiunii, vestindu voue marturisirea lui Domnedieu, cá nu am judecatu a sei ceva intru voi, fora numai pre' Isusu Christosu, si pre acest'a restignitu“. (I. Cor. c. 2. v. 1—2).

§. 25. Pentru cá preotulu se pota corespunde chiamarii sale in sfer'a pastoririi sufletesci, este necesariu, cá se-si insusiésca scienti'a conformu statului seu, pentru-cá si in legea cea vechia dise Domnulu: „Pentru-cá ai lapedatu scienti'a, si eu te voiu lapedá pre tene, cá se nu mi-preotiesci mie“. (Ozie. c. 4. v. 6).

§. 26. Din acestu punctu de vedere se resuscitéza in diecesa datin'a laudabile a congregatiuniloru districtuali, in cari nu numai cá se voru desbate casurile morali cele mai obvie in vietia pastorale, ci clerulu districtuale va conferi intre sene si cu privire la mesurile mai corespundietorie pentru sterpirea abuseriloru eventuali din tienutulu districtului, pentru-cá „unde sunt doi seau trei adunati in numele mieu, acolo sum eu in mediuloculu loru“. (Math. c. 18. v. 20), dŃce Domnulu.

§. 27. Pre lunga tote, cá Baseric'a, cá institutulu mantuirei, nu voiesce mórtea pecatosiloru, ci „se sé intorca, si se-i vindece pre ei“ (Math. c. 13. v. 15): totusi aceste enuntiatiuni salutarie si principia de urmatu numai asiá voru poté avé efectulu doritu alu latirii moralitáti in Cleru si poporu, déca se va aplicá „secura la radecin'a pomului“. (Math. c. 3. v. 10).

§. 28. Chiaru pentru ace'a, Protopopii, cá ochii Episcopului in provincia, cá se nu se incurce in pecatu strainu, pentru aplicarea medicinei salutarie in tempu oportunu, éra in casu de lipsa chiaru si pentru croirea pedepselor dictate de rigorea legiloru si a sanctiuniloru canonice, si-voru tiené de detorintia

a însinua fora amanare la Ordinariatu tôte casurile de lecuitu, scrisu fiindu, câ: „Celu fora de lege intru nedreptatea sa va mori, si sangele lui din man'a ta lu-voiu cere“. (Ezech. c. 3. v. 18).

O deca ar' urmâ toti preotii de ori si de unde prescisele aceste, câte sufete nu s'aru mantui de perire! Red.

Alessandro Manzoni.

* * * Blasiq 1 Juniu st. n. 1883.

In 22 Mai st. n. a anului curente a avutu poporulu italianu un'a serbatoria mare nationala in Milanu, desvelirea monumentului lui *Alessandro Manzoni* celu mai mare si mai fructiferu poetu modernu alu natiunei italiene si totu odata unulu dintre celi mai credintiosi fii ai santei basericei catolice pana in or'a moriei, care a aretatu pana la evidintia, câ chiaru si in tempulu nostru atâtu de infectatu de materialismu, cultur'a cea mai inalta nu numai câ potè se fia unita in unu sufletu cu credinti'a cea mai umilita, ci inca ce e mai multu, ambele unite laolalta suntu in stare a formâ caracterele cele mai frumose si mai simpatice, cum pre dreptulu este recunoscutu de tota lumea genialulu poetu Alessandro Manzoni. Ce bine ar' fi, deca si l'aru luâ pre Manzoni de modelu toti pionerii aceia a culturei, de cari dorere si noi avemu destui, cari cugeta, câ numai atunci si potu aretâ cultur'a, — deca asia ceva merita numele de cultura — candu pre facia despretiuescu adevèrulu eternu alu religiunei, si cari necapaci de ceva cugetare nobila religiosa, in continuu arunca cu tina in copii nostri basericesci, a caroru activitate nu o întielegu, pentru-câ nu întielegu inim'a loru, si in-urma cari materialismulu si ateismulu loru celu barocu nu se genèza alu portâ susu câ pre un'a flamura nationala singura indreptatita la esistintia. Ce nobilu si simpaticu este facia cu acestia pentru ori si cine marele poetu Alessandro Manzoni! In privinti'a culturei si a scientiei elu a fostu in tota privinti'a modernu, in privinti'a patriotismulu elu a fostu cu sufletu cu trupu italianu si patri'a si natiunea italiana si lea iubitu cu ardore si entusiasmu pana la morte. Inse elu a fostu pana in minutulu celu din urma si unu fiu devotatu si fidelu alu basericei, care in credinti'a ei posiedeâ tesaurulu celu mai scumpu pre lume, éra aderinti'a lui catra Santulu Scaunu Apostolicu si catra Episcopatululu italianu nu s'a clatinatu nice odata nice catu de picinu. Manzoni s'a nascutu in Milanu la 7 Martiu 1785 din parinti nobili. La anulu 1808 se casatorî cu Enriet'a Blondel fic'a protestanta a unui bancheriu din Genev'a, care inse curundu dupa acei'a se reintorse in sinulu maicei basericei catolice. Tari'a caracterulu, poterea convictiunei, amenitatea comerciului cu alti omeni si fluiditatea torentiala a vorbirei lui o admirâu toti celi ce venieâu cu elu in contactu. Intre scrierile lui lirice mai insemnate suntu *Inni sacri* = *Inni sacri*, in cari semtirile pie si religiose ale unui sufletu petrundu de credintia suntu imbracate in vestimentulu celu mai elegantu si mai pateticu alu poesiei, ce s'a vediutu ver odata. Cu deosebire innulu despre crucifigerea Mantuitoriulu nostru este compusu cu atat'a arta, câtu petrundu de frumseti'a lui insusi a eruptu in lacrimi, candu l'a gatatu. Acelesi idei pii transpira si in od'a sa *Il cinque maggio* (cinci Mai, dñu'a moriei lui Napoleonu celu mare) compusa, candu audi despre mortea cea grabnica alui Napoleonu I. Nice odata desiertatiunea lumei acesteia si poterea linistoria a credintiei n'au fostu espuse asia frumosu câ in od'a acèst'a, cu care a petrecutu poetulu la mormentu pre Napoleonu I., de care tremurâ odata Europ'a întréga. Intre scrierile lui dramatice mai insemnate suntu cele doue tragedii „*Car-magnola*“ si „*Adelchi*“. Inse culmea frumosulu idealu o a ajunsu *Manzoni*

in romanulu *I promessi sposi* (mirii), coron'a literaturii romantice italiene. Eleganti'a limbii si a dictiunii, puritatea morala a naratiunii, naturalitatea descrierii, nobleti'a caracterelor, si descrierea plastica si classica a temperamentului poporului italianu facu din romanulu acest'a unu capu de opera neajunsu si nepèritoriu, care s'a tradusu mai in tote limbile Europei. Descrierea pestilentiei din Milanu din romanulu acest'a singura si este in stare a face se cunosca ori si cine in Manzoni unulu dintre primii genii ai poesiei. Intre opurile lui filosofice mai insemnatu este: *Osservazioni sulla morale cattolica* = observatiuni asupr'a moralei catolice, unde ideile sale espuse in celelalte scrieri in vestimentu poeticu le espune cu aceasi caldura in vesmentu filosoficu.

Cá politicu a doritu Manzoni din inima unitatea Italiei, inse fora vetamarea drepturilor si a independintiei Santului Scaunu Apostolicu. Din caus'a acèst'a elu a fostu capulu partidei aceleia, care dorieá unitatea politica a Italiei pre basa federalista cu Pontificele romanu in frunte. Manzoni mori in 22 Mai 1873 in etate de 88 de ani. La 10 ani dupa morte in 1883 i s'a desvalitu monumentulu in Milanu. Tota Itali'a a fostu representata la serbarea acèst'a. Monumentulu a fostu formalu inmormentatu in ghirlande, corone si flori tramise din intréga Itali'a. Dee Ddiu natiunii Italiene multi barbati de geniulu, semtrile si caracterulu lui Manzoni, căce decandu s'a incuibatu ne-credinti'a in Italia, de atunci se pare că Itali'a, ce óre candu erá lir'a Europei, si a pierdutu acordulu si a imbetranitu.

Documinte relative la istori'a bisericii nostre

de Joaniu Antonelli can. metrop.

Species facti

cu ocaziunea cumperarei bunului fundationale dela Cutu.

Aceste lucruri pertractanduse imprumutatu episcopului s'a concesu dreptulu preemptionsi la dominiulu Cutului, contractulu s'a incheiatu, si i-se concede dreptulu de a culege si aduná bani spre completarea pretiului oferitu, si asia in 22 Februariu 1760 complinesce si administra si partea residua din celea 30,000 floreni, dupa care bunulu dela Cutu se declara cá apartienutoriu fundatiunii seminariului diecesanu din Blasiu in 21 Martie 1760, si episcopulu din mandatulu cancelariului prin plenipotentiatii sei Josefu Balo si Stefanu Halmágyi se introduce in tota form'a. — In modulu acest'a s'a templatu cumperarea dominiului din Cutu de episcopulu Fagarasiului.

Cumu-cá bunulu a imbracatu natur'a unui bunu eclesiasticu se arata din urmatoriale:

1. Ministrii si plenipotentiatii cancelariului l'au destinatu si judecatu a se cumpará pentru acesta fundatiune pia, rescriptulu regescu din 21 Martie an. 1760 incuvenintieza cá acestu bunu se fia alu clerului unitu. In acestu sensu suna si decretulu lui Ferdinandu din 1560.

2. Bunulu acest'a se oferesce episcopului de a se cumperá in necesitatea cancelariului cu 30,000 floreni, si mai multu nu i-a oferitu nemene, s'a destinatu de fundatiune perpetua seminariului diecesanu alu episcopiei Fagarasiului, si celu ce destineza vre unu lucru spre dotarea unei biserice este datoriu a-si tiené votulu amesuratu determinatiunii sinodului tienutu in Ungari'a sub regelè S. Ladislau cap. 5.

3. Bunulu acel'a prin gratios'a invoire a Maiestatii sale c. reg. apost. si a domnului cancelariu se cede, oferesce si insusiesce de fundatiune perpetua

a seminariului, precum se arata la § 5, 6; si in beneficiile conferite bisericeii unite in modulu acest'a trebuie se se si protega si mantiena, dupa cumu dice pontificele Nicolau I. la cardinalulu Laurea titl. 40. „Ecclesiae et ecclesiarum bona non invadenda nec usurpanda“, pentru-cà dupa conciliulu Aurel. alu 4 capu 19, conciliulu Aurel. alu 3 cap. 22 la acelasi cardinalu Laurea § 72 dice „Ecclesiarum obligationes elemosinae ac legata“. Sinodulu de sub Colomanu regele Ungariei c. 9, 10. Instructiunea protectionale din 1746 20 Juniu, p. 12 confirmata in acelasiu anu in 14 Octobre, acelu bunu s'a cumparatu cu bani bisericesci pre cum arata §. 7, 9. „quidquid autem sic emitur, id statim ecclesiae acquiritur“ S. Antoninu partea 3 tit. 12.

4. Bunulu acel'a si dupa contractulu provediutu cu martori de valoare se conferesce bisericeii spre pia fundatiune ase vede §. 9, era ce s'a oferitu bisericeii si fora scripturà, prin urmare mai pucinu serbatoresce numai in presentia aloru doi martori probati, ace'a nu se mai pote luà indereptu nice prin daruitoriulu nice prin eredi aceluia, pre cum declara citatulu conciliulu Aurel. S. Antoninu si decretulu imperatului Ferdinandu din an. 1560.

5. Glorios'a casa austriaca prin diplom'a Leopoldina din 16 Februaru 1699 a datu semnele ceia mai invederate, cà voiesce a protege, mantienè clerulu unitu in bunurile sale, ma in 9 Septembre 1743 decretéza cà clerulu unitu se se bucare de tote acele immunitati personale si reale, de cari se bucura personele bisericeii de ritulu latinu dupa prescriptele s. canone si consensulu principiloru pamenteni, si de ora-ce articolulu dietalu VI din 7 Augustu 1744 este confirmatu de aceeași Maiestate, cu care se legiuesce si pentru bisericea unita si i se asecura tote privilegiile, indultele atatu sacre catu si profane apromitienduse, cà se voru tiené pre venitoriu nevetemate, pentru aceea si fundatiunea facuta de acestu episcopu alu Fagarasiului stabilita in bunulu, ce s'a cumparatu la Cutu, speramu cà o va protege confirmà va face a se protege si prin altii in sensulu legiloru sacre cu evictiune, cà nece una data nu se va devalvâ la fisculu regescu.

Bucurative in Domnulu si erasi dñu bucurative!

Cu aceste cuvinte ale Santului Apostolu Paulu incepemu sirurile aceste ale Foiei nostre; cu aceste cuvinte, pentru-cà Ddieu a voitu, cà astadi se potemu aduce clerului si poporului nostru una scire din cele mai imbucurative. Dorinti'a clerului si a poporului nostru de a vedé odata langa gimnasiulu din Blasiu unu convictu, in care se se erésca tinerimea studiosa gimnasiala, a ajunsu la implinire. Escelenti'a S'a Prea Bunulu Nostru Metropolitu Dr. **Jeanu Vancea de Butés'a**, care inca de multu erà patrunsu de aceeași dorintia cu ajutoriulu lui Domnedieu a ajunsu in pusetiunea de a-lu pote fundá din filerulu seu crutiatu si castigatu cu multa sudore in decursulu Archipastoriei Sale. Contractulu pentru edificarea lui este dejà inchiatu cu architectulu archidiecesanu, si in scurtu tempu se va incepe edificarea. Edificiulu va fi in piatiu pre latorea catedralei dela Seminariulu clericalu in susu spre strad'a otelului nationalu. Elu va fi cu contignatiune si cu unu portalu frumosu, care va infrumsetià piati'a micului nostru opidu. Singuru edificiu, modernu in tota privinti'a, va costá trei-dieci de mii floreni v. a. fora de ajustarea interna. In tenorulu contractului inchiatu cu architectulu edificiu trebuie se fia

gata pre 1-a Septembrie 1884, asia câtu atunci se se pota deschide. Escelenti'a S'a se va ingrigi si de ajustarea lui interna si de prevederea tinerimei cu cele do lipsa. Convictulu va portá numele :

Seminarulu tinerimei romane gr. catolice dela scolele din Blasiu.

Pote nimene nu va avé asia mare cauza de bucurie cá preotii nostrii celi miseri si preotesele veduve cu orfanii loru, acaroru sorte atátu de precaria in crescerea prunciloru se va usiorá multu prin convictulu acest'a.

Credemu, cá totu clerulu si poporulu nostru credintiosu se va uní cu noi, cându urámu Escellentiei Sale vietia indelungata, cá planulu acest'a atátu de salutaru si crestinescu se si-lu pota vedé deplinu realizatu spre marirea lui Domnedieu, spre binele santei baserici, spre prosperarea natiunei si spre usiorarea sortei clerului si a poporului. Credemu si ace'a, cá intregu clerulu si poporulu nostru si va redicá astádi viersulu catra atotu poterniculu Domnedieu, dela care vine totu darulu, pentru sanetatea si indelunga viet'i'a Escellentiei Sale, cá dupa ce si va vedé realizatu planulu acest'a se-si pota vedé realizate si altele, ce-i jacu la nobil'a-i inima, fiendu-cá precum scimu toti, de cându a luat in mâna batiulu celu greu alu pastorirei acestei provincie nu a avutu nice altu cugetu, nice alta ambitiune de câtu a folosí filorú sei sufletesci.

La adros'a Gazetoi.

Gazet'a Transilvaniei in Nr. 57 ne provoca se aducemu la cunoscinti'a publicului, cá ce pasi s'au facutu din partea Escellentiei Sale Prea Santitului Nostru Metropolitu in caus'a proiectului de lege pentru scolele medie acum ajunsu dejá la potere de lege prin sanctionarea Majestatei Sale, éra de alta parte se respundemu la insinuatiunile diariului Nemzet facia cu Ilustri nostri Archirei.

La cea de antáiu provocare respundemu, cá noi amu adusu la tempulu seu la cunoscinti'a publicului, cá Escellentia Sa Prea Santitulu Nostru Metropolitu a caletoritu la Pest'a in caus'a proiectului, ce atunci érá inca sub desbatere. Nepotendu inse luá parte la desbatere in Cas'a Magnatiloru din cauza, cá preste tota asteptarea desbaterea in Cas'a de diosu a duratu tare indelungatu, vorbirea ce a voitu a o tiené in Cas'a de susu, in care dechiara la desbaterea generala cá *nu primesce proiectulu*, si carea acum se afla dejá tiparita si impartita, o a lasatu la Presidiulu Casei in forma de representatiune pentru tempulu cându proiectulu va ajunge la desbatere si in Cas'a de susu. Aceste inse la cunoscinti'a publicului nu le amu adusu, fiendu-cá ne a prevenitu Observatoriulu, si nefiendu inca vorbirea tiparita nu amu voitu se ne grabimu cu informarea publicului. Afora de ace'a baseric'a nostra, precum va concede de siguru si betran'a Gazeta, are atari traditiuni nationali, câtu portarea Capului ei in atare cestiune inca in ainte scie unulu fia care, cá va fi corecta, desi »foi'a Metropolitiei« nu face vorba multa. Noi suntemu dedati in urm'a traditiuniloru din baseric'a nostra a vedé totu de a un'a pre Capulu nostru aperandu baseric'a si natiunea dupa dorintiele turmei, asia câtu la contrariulu nice nu cugetamu, si acést'a cu atátu mai pucinu, cá la noi e ceva ne mai auditu, cá pastoriulu se-si bata turm'a cându ace'a striga vediedu lupulu venindu.

Éra ce atinge insinuarile foiei »Nemzet« facia cu portarea ilustriloru nostri Archirei, respundemu, cá foi'a nostra nu este foia politica, si prin urmare nu se pote dimiti in polemii cu foile politice, cá se nu ne tredimu cu unu procesu de presa. Inse si cându n'ar' fi »Nemzet« foia politica, totusi in atari polemii nu ne amu dimiti, fiendu-cá foi cá »Nemzet«

de multe ori asia pucina cunoscintia au de referintiele nostre basericesci, cá si candu aru traí in Sumatr'a. Vomu aduce numai unu esemplu. In 1873 cându erá vacantu scaunulu metropolitau gr. or. din Sibiu, una foia inca mai mare cá »Nemzet« s'a esprimat, cá nimene n'ar' fi asia nimeritu pentru scaunulu acel'a, cá fericitul Joanu Olteanu, ce pre atunci erá Episcopulu gr. cat. alu Lugosiului. In numerulu venitoriu inse numit'a foia s'a coresu-dicundu, cá Episcopulu Olteanu nu pote fi Metropolitu in Sibiu, de óra-ce elu e gr. cat., si cá se vorbesca acum mai cu minte, a sustienutu, cá celu mai bunu pentru scaunulu metropolitau gr. or. ar' fi asia dara Episcopulu Aradului Procopiu Ivacicovicu, inse dorere, adauge numit'a foia, si acel'a e — *greco catolicu*.

Se ne spuna acum betran'a Gazeta, óre platescese a luá in aperare pre ilustru nostri Archirei facia cu atari foi, ce cunoscú atátu de pucinu referintiele nostre basericesci, desi traimu in una patria cu ele ?

Una resalutare scurta!

Una nota din cele mai marcante a culturai si a civilizatiunei moderne este, cá de câte ori doue persone seau partide stáu frontu un'a facia cu cealalta in privint'a pareriloru, se combatu totu de a un'a numai parerile, inse person'a si caracterulu remanu neatacate. Esemple de una atare cultura si civilizatiune ne subministra parlamentele Europei civilizate in tote dilele. Ma intre omeni civilizati legea acést'a a bunei cviintie nu se calca chiaru nice atunci, cându lupt'a imbraca vesmentulu satirei. Noi inca ni am folositu de satira atunci cându prescriu legile literarie, va se dica atunci, cându asertele combatare au fostu atátu de naive, cátu numai cu satir'a s'au potutu combata cu succesu, fiendu desierta si ridicula ori ce alta combatare. Acést'a o vomu face si in venitoriu candu va cere lips'a. Person'a inse si caracterulu nimenuia nu-lu amu atacatu si nu-lu vomu atacá nice odata. In urm'a acestor'a concedemu bucurosi, cá vederile seau parerile espuse in Foi'a nostra nu voru fi totu de a un'a de acordu cu vederile si parerile toturoru. Asia ceva nice cá amu pretinsu nice odata. Inse pentru ace'a in numele culturai si a civilizatiunei pretindemu, cá celu ce nu se unese cu ver un'a din apretiarile nostre, acel'a se o combata cu tote argumentele possibili, inse caracterulu personelor, ce scriu in Fóia, se-lu lase neatacatu. Pentru ace'a numai cu una profunda dorere amu vediutu, cá in Fóia boletristica: *Biblioteca romana* Nro 1 pg. 8. D-lu Dr. A. P. Alexi prof. in Naseudu, a carui pareri, ce e dreptu, divergéza tare multu de parerile nostre, din caus'a acést'a si a luatú libertatea a timbrá foi'a nostra de *naimita*, ce'a ce atât'a va se dica cátu mercenaria, care n'are nice una convictiune basericesca seau nationala, ci serie numai pentru plata dela capii basericesci. Noi nu scimu, se fia decretatu ver o potere pre lume, cumcá numai ideile si vederile Dlui profesoriu suntú fericitorie pentru poporulu romanescu. Noi scimu numai atât'a, cá in privint'a acést'a in natiunea nostra este libertate deplina. Procum densulu pote se si le tiena si apere pre a DSale, asia si noi pre ale nostre. Care din noi a cugetatu adevverulu, va aretá venitoriulu. Inse pana atunci timbrarea foiei nostre de: *naimita* din partea densului o respingemu cu tota indignatiunea unui barbatu consciu, cumcá dupa vederile sale lucra pentru binele publicu basericescu si natiunalu, éra in comerciulu literariu alu lumii civilizate o declarámu, credemu pre dreptulu, de *neuropeana*. Totu acést'a o facemu si cu terminulu *obrasnicu*, cu care D. respectivu caracteriséza una apretiare a unui actu basericescu aparuta in foi'a nostra, carea se vede cá l'a scosu din pacientia, fiendu-cá erá de parere, cá tota lumea romana cugeta despre actulu acel'a cá si densulu. 1) In urma adaugemu, cá celu ce intrebuintieza atare terminu in comerciulu literariu, acel'a are mai pucinu dreptu de a se lepedá de elu. *Vale!*

1) Pre mes'a Rodactiunei pote aflá D. prof. forte multi romani buni, cari au cugetatu cá noi despre actulu acel'a, si au consentitu cu apretiarca nostra.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipograf'a Seminariului gr-cat. in Blasiu.